

СУТНІСТЬ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ, ЗАРУБІЖНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

С.Ф. Денисов

*доктор юридичних наук, професор
професор кафедри кримінального права
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету*

О.О. Мірошник

*Інститут права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету*

Постановка проблеми. Налагодження взаємозв'язку між теорію кримінального й кримінального процесуального права та процесуальною діяльністю суб'єктів пізнання є необхідністю, яка впливає, зокрема, з неефективності багатьох положень правової науки, яка, в свою чергу, полягає у тому, що останні не використовуються у практичній діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню принципів кримінального права та кримінальної відповідальності присвячена низка праць вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких, зокрема: Ю.В. Баулін, І.М. Гнатів [7], О.П. Горох [8], Ю.Л. Дятлова [10], М.А. Залигіна [18], В.В. Мальцев [19], А.Е. Скакун [34], Л.Ю. Тимофєєва [38], В.І. Тютюгін [40], В.Д. Філімонов [51] та ін. Однак дослідженням питання кримінально-правової кваліфікації, в цілому, та принципів кримінально-правової кваліфікації, зокрема, займалися лише деякі вчені, серед яких: В.О. Гацелюк, М.Й. Коржанський, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова, В.В. Марчук, Р.Г. Мубаракшин, В.О. Навроцький, Р.О. Сабітов, Т.І. Созанський, О.В. Ус, Є.В. Фесенко, М.І. Хавронюк та ін.

Мета статті. Визначення сутності та практичного значення принципів кримінально-правової кваліфікації з огляду на необхідність їх нормативного закріплення та міжнародного досвіду й досвіду іноземних держав.

Основні результати дослідження. Загалом сутність являє собою найголовніше, істотне в кому-, чому-небудь [36, с. 860]. Термін «сутність» необхідно відмежовувати від терміну «зміст». Останній являє собою те, про що говориться, розповідається де-небудь, те, що описується, зображується [36, с. 624]. Отже, ми будемо розглядати, виключно, основні, загальні, фундаментальні положення щодо принципів кримінально-правової кваліфікації, не торкаючись їх змістовного наповнення.

Насамперед необхідно визначитися з терміном «кримінально-правова кваліфікація». Як зазначає В.О. Навроцький [25, 26, 27, 28] слово «кваліфікація» походить від двох латинських слів – *quails* (якість, який за якістю) та *facio* (роблю). Таким чином, у буквальному перекладі «кваліфікація» – це визначення якості, оцінка. У праві під кваліфікацією звичайно розуміють оцінку

діяння з точки зору нормативно-правових актів, визначення того, під яку правову норму «підпадає» таке діяння. Як слушно зазначає М.Й. Коржанський [13] у кримінальному праві кваліфікація злочину – це реалізація кримінального закону шляхом застосування до вчиненого діяння конкретної кримінально-правової норми, або підведення певного злочину під ознаки конкретної норми.

На думку В.О. Навроцького, кримінально-правова кваліфікація – це оцінка діяння, яке заподіяло чи могло заподіяти істотну шкоду та характеризується ознаками кримінальної протиправності, що полягає у визначенні того, якою статтею (частиною, пунктом статті) кримінального закону передбачене вказане діяння [25, с. 50].

Між тим, необхідно зосередити увагу на розмежуванні наступних понять: 1) «принцип» та «засада»; 2) «принципи кримінального права», «принципи кримінально-правової кваліфікації» та «принципи призначення покарання»; 3) «принципи кримінально-правової кваліфікації» та «правила кваліфікації злочинів». В. Божко [3] проводить детальний аналіз окремих рішень Конституційного Суду України, завдяки чому приходить до думки, що терміни «засада» і «принцип» є дуже близькими, але не тотожними категоріями. Саме тому і законодавець, і Конституційний Суд України іноді навіть використовують їх у схожому значенні. Однак, ретельний аналіз засвідчив, що термін «засада» є ширшим за своїм змістом та охоплює також і ті явища, які окреслюються категорією «принцип». Тому зміст терміну «принцип» можна розкрити через ширшу за своїм змістом категорію «засада», а не навпаки.

Проте, враховуючи той факт, що Конституція України є основним законом держави, саме на її положеннях формуються інші законодавчі акти, зазначимо, що використання терміну «засада» по відношенню до категорії, яку в Конституції України визначено принципом – недоцільно. Отже, засади – це основи, вихідні, керівні положення, а принципи – це окремі вихідні положення науки, діяльності або їх напрямку.

Як зазначає Ю.М. Оборотов, правові принципи загалом мають важливе значення, оскільки, розглядаючи їх як одну з найважливіших складових правового мислення юриста, ми маємо на увазі саме формування професійної правової культури. Саме принципи є трансляторами правової традиції, існуючими у правовому досвіді та правовій діяльності юристів [29, с. 48].

Зокрема, О.П. Горох зазначає, що у кримінально-правовій доктрині набула поширення позиція про поділ принципів права на: 1) загально-правові; 2) міжгалузеві; 3) спеціально-правові (галузеві); 4) принципи окремих інститутів кримінального права (інституціональні). На відміну від перших двох принципи окремих інститутів кримінального права найбільш специфічні: ярко виражені відмінні риси, особливості, специфічність характеру тощо. Вони забезпечуючи єдність правового регулювання певного кола однорідних суспільних відносин, існують не окремо від загально-правових, міжгалузевих і галузевих принципів, а доповнюють, конкретизують їх залежно від особливостей конкретного інституту [8, с. 659].

Проте існує й інша точка зору. Так, зокрема, А.Е. Скакун, розглядаючи принципи кримінального права крізь призму конституційних положень зару-

біжних країн, зазначає, що загальноправові (конституційні) принципи діють через галузеві, а специфічні галузеві принципи є не чим іншим, як своєрідним віддзеркаленням загальноправових принципів [34].

Виникає необхідність розмежування наступних понять за двома групами, першу з яких складають: «принципи кримінального права», «принципи кримінально-правової кваліфікації» та «принципи призначення покарання», а другу – «принципи кримінально-правової кваліфікації» та «правила кваліфікації злочинів».

Між тим, як слушно зазначає Д. А. Шевченко, з позиції юридичної науки стосовно сфери злочинів і покарань вчені говорять про наявність принципів кримінально-правової політики, кримінального права, кримінального закону, кодифікації кримінально-правових норм, категорій і інститутів кримінального законодавства, які тісно пов'язані між собою [56, с. 1014].

Принципи кримінального права (від лат. *principium* – основа, початок) – основні засади, керівні ідеї, котрі визначають зміст і спрямованість кримінального права та кримінально-правової політики як безпосередньо закріплені через норми спеціально їм присвячені, так і опосередковано зазначені в кримінально-правових нормах і обов'язкові для законодавця, правозастосовних органів та громадян у сфері боротьби зі злочинністю [35, с. 170]. Принципи кримінального права були предметом дослідження багатьох авторів у радянський період [12, 15] та не втратили своєї актуальності в цьому контексті й сьогодні [17].

В.Д. Філімонов пропонує наступне визначення принципів кримінального права – це виражені в кримінальному законодавстві вимоги до законотворчої, правозастосовної діяльності та поведінки громадян, обумовлені вказівками міжнародно-правових актів про права людини, Конституції, а також завданнями боротьби зі злочинністю, які являють собою положення, що визначають зміст всієї або значної сукупності правових норм та інтегруючи їх до єдиної системи кримінального права [51, с.35]. Тобто науковець ототожнює поняття принципів кримінального права з принципами кримінального законодавства.

Принципи кваліфікації злочинів – загальні начала, вихідні положення, котрими керуються при встановленні відповідності між фактичними ознаками скоєного й ознаками, закріпленими у кримінально-правовій нормі, при пошуку статей кримінального закону, якими передбачено відповідальність за злочин [34, с. 169]. Принципи призначення покарання – вихідні, найбільш важливі положення, що закріплені в нормах кримінального законодавства або впливають з його тлумачення, та визначають всю діяльність судів по застосуванню покарання до осіб, винних у вчиненні злочину [34, с.170].

За В.О. Навроцьким принципи кримінально-правової кваліфікації – це система науково обґрунтованих, стабільних, таких, що застосовуються свідомо, найбільш загальних правил, на підставі яких здійснюється вибір статті кримінального закону, котра передбачає скоєне діяння, доводиться необхідність застосування саме даної статті і процесуально закріплюється висновок, що діяння охоплюється саме обраною статтею [25, с.100]. Як слушно зазначає

М.А. Залигіна [18], стабілізуюча роль принципів кримінального права забезпечує, зокрема, стійкість нормативного матеріалу, в зв'язку з чим дослідження сутності принципів кримінального права на сьогодні є актуальним. На думку Ю.Л. Дяболової, правила кваліфікації злочинів – це прийоми, способи застосування кримінального закону, передбачені в ньому самому, постановках пленуму Верховного Суду, а також напрацьовані іншою судовою практикою та теорією кримінального права [10]. М. Бабій зазначає, що правила кваліфікації злочинів будуються у відповідності з законами логіки, що забезпечує їх наукову обґрунтованість. Правила кваліфікації також можна визначити як систему більш конкретних (по відношенню до принципів) положень, які виступають методичною основою пізнання ситуації кримінального правопорушення, та дотримання яких виступає гарантією практичного застосування принципів кримінально-правової кваліфікації [2].

Разом з тим, важливо також зазначити, що в ст.65 Кримінального кодексу (далі – КК) України [14] визначено загальні засади призначення покарання, влучне визначення яких надав В.О. Туликов [39], окресливши їх як систему загальнообов'язкових правил, що формують підстави суддівського розсуду при призначенні покарання. Отже, знову ж таки, наголошуємо на тому, що поняття «засади» в жодному разі не можна ототожнювати з поняттям «принципи».

Таким чином, принципи кримінально-правової кваліфікації є унікальною категорією, що включає в себе найбільш загальні, основні положення, на яких має ґрунтуватися кримінально-правова кваліфікація.

Сутність принципів кримінально-правової кваліфікації полягає в існуванні імперативних вимог до суб'єктів здійснення кримінально-правової кваліфікації щодо вчинення відповідних дій, які сприятимуть встановленню об'єктивної істини у кримінальному провадженні.

Разом з тим, сутність принципів кримінально-правової кваліфікації також можна розкрити через їх основні ознаки, запропоновані В.О. Навроцьким [25], а саме: системний характер, наукова обґрунтованість, стабільність та свідоме застосування. До принципів кримінально-правової кваліфікації належать наступні (за В.О. Навроцьким [25]): принцип законності, принцип стабільності, принцип офіційності, принцип повноти, принцип точності, принцип індивідуальності, принцип недопустимості подвійного інкримінування, принцип об'єктивності, принцип вирішення спірних питань на користь особи, дії якої кваліфікуються. Аналогічної точки зору притримуються В. В. Кузнецов та А. В. Савченко [16].

На нашу думку, цей перелік необхідно доповнити принципом верховенства права, який виокремлюють в якості принципу кримінального права О.О. Дудоров та М.І. Хавронюк [9, с.70] і саме в такому вигляді перелік принципів кримінально-правової кваліфікації необхідно закріпити на законодавчому рівні.

М.І. Хавронюк [2, 52, 53] вважає за необхідне визначити в КК України наступні принципи: законність, рівність громадян перед законом, принцип вини, справедливість, принцип індивідуалізації покарання, принцип особисто-

го характеру кримінальної відповідальності, гуманізм, принцип невідворотності кримінальної відповідальності. Поряд з цими принципами М.І. Хавронюк пропонує визначити й правила кваліфікації злочинів.

З огляду на пропозиції В.О. Навроцького та М.І. Хавронюка наважимося зазначити, що використання тієї чи іншої з двох альтернативних пропозицій залежить від орієнтації кримінального законодавства. КК України має бути законом «для народу» і в його змісті необхідно окреслити перелік принципів, визначений М.І. Хавронюком як перелік більш загальних, зрозумілих та доступних кожному громадянину положень. У цьому випадку такі положення варто озаглавити як «принципи кримінальної відповідальності». Тоді ж перелік принципів, які виокремлює В.О. Навроцький слід закріпити на рівні підзаконних нормативно-правових актів в якості загальних, базових положень, якими повинні керуватися суб'єкти здійснення кримінально-правової кваліфікації. В такому випадку цей перелік слід озаглавити як «принципи кримінально-правової кваліфікації».

О.О. Дудоров та Є.О. Письменський виокремлюють 9 принципів кваліфікації злочинів, а саме: законність, офіційність, об'єктивність, точність, індивідуальність, повнота, вирішення спірних питань на користь особи, діяння якої кваліфікуються, недопустимість подвійного інкримінування, стабільність кримінально-правової кваліфікації, та зауважують, що в літературі називаються й деякі інші принципи кваліфікації, зокрема: істинність (правильність) та принцип суб'єктивного вміння [11].

На думку О.В. Сумачева, необхідно виокремлювати також «нетрадиційні» принципи кримінального права, серед яких: презумпція винуватості, об'єктивне вміння та диспозитивність [37].

Проте, говорячи про принципи кримінально-правової кваліфікації, серед них варто виокремлювати саме ті десять положень, про які було зазначено вище.

М.В. Галабала [4], говорячи про принципи кримінальної політики, сутність яких близька до сутності принципів кримінально-правової кваліфікації, вказує на брак досліджень з цієї проблематики у вітчизняній правовій науці.

Необхідність нормативного визначення поняття та вичерпного переліку принципів кримінально-правової кваліфікації полягає у тому, що нормативне закріплення принципів кримінально-правової кваліфікації, а також встановлення їх переліку сприятиме загальнообов'язковості застосування цих положень.

Нагальність практичного застосування принципів кримінально-правової кваліфікації обумовлюється їх сутністю, що, зокрема, полягає у формулюванні за їх допомогою вимоги щодо необхідності застосування саме тієї норми, що повністю відображає вчинене особою діяння. З метою з'ясування практичного значення принципів кримінально-правової кваліфікації важливим вбачається вивчення думки науковців та майбутніх практичних працівників, у зв'язку з чим ми провели опитування серед адвокатів, співробітників органів внутрішніх справ, суддів, а також студентів 4 курсу та співробітників кафедр

кримінального права і кримінального процесу та криміналістики Інституту права імені Володимира Сташиса Класичного приватного університету.

Результати наступні. Перед респондентам, зокрема, було поставлено завдання обрати із запропонованого переліку принципів ті, що відносяться до принципів кримінально-правової кваліфікації. Результати наступні: принцип законності визначили 61,5% респондентів; принцип повноти – 38,5%; принцип офіційності – 15,4%; принцип об'єктивності – 61,5%; принцип точності – 46,1%; принцип індивідуальності – 46,1%. На питання щодо практичного значення принципів кримінально-правової кваліфікації респонденти одностайно погодилися з тим, що вони мають практичне значення. На питання про необхідність нормативного визначення принципів кримінально-правової кваліфікації респонденти відповіли наступним чином: 77% зазначили, що така необхідність існує, а 23% вказали на необов'язковість нормативного закріплення принципів, оскільки воно не впливає на кримінально-правову кваліфікацію.

У п.1 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24.10.2003 «Про практику призначення судами кримінального покарання» [30] Пленум Верховного Суду України наголошує на необхідності звернути увагу судів на те, що вони при призначенні покарання в кожному випадку і щодо кожного підсудного, який визнається винним у вчиненні злочину, мають суворо додержувати вимог ст.65 КК України стосовно загальних засад призначення покарання, оскільки саме через останні реалізуються принципи законності, справедливості, обґрунтованості та індивідуалізації покарання.

Отже, засобами реалізації визначених у ст.65 КК України загальних засад призначення покарання є саме принципи кримінально-правової кваліфікації. Пленум Верховного Суду України виокремив лише чотири принципи, ми ж наголошуємо на необхідності закріплення в КК України 10 основних принципів кримінально-правової кваліфікації.

При аналізі зарубіжного кримінального законодавства слід зазначити наступне: в КК Російської Федерації [50] (далі – РФ) закріплено принципи кримінального права, які більшість вчених визначають як принципи кримінально-правової кваліфікації. До них російський законодавець відніс: законність, рівність громадян перед законом, вина, справедливість та гуманізм. В той же час, російські вчені називають згадані принципи загальними, поряд з якими виокремлюють наступні спеціальні принципи кримінально-правової кваліфікації: точності, повноти, суб'єктивного інкримінування, недопустимості подвійного інкримінування, тлумачення усіх сумнівів на користь особи, діяння якої кваліфікується та інші [20, 21, 22, 24, 33]. Є.Є. Чередниченко характеризує лише закріплені в КК РФ принципи кримінального законодавства, не торкаючись питання існування принципових положень кримінально-правової кваліфікації [54, 55].

З огляду на існуючі відмінності в правовій науці та правозастосовній практиці України та РФ вбачаємо доцільним часткове застосування досвіду цієї держави в питанні нормативного закріплення та практичного застосування принципів кримінально-правової кваліфікації, а саме визначення в кримінальному законі загальних принципів кримінально-правової кваліфікації, до

яких слід віднести: принцип законності, принцип верховенства права, принцип стабільності, принцип офіційності, принцип повноти, принцип точності, принцип індивідуальності, принцип недопустимості подвійного інкримінування, принцип об'єктивності, принцип вирішення спірних питань на користь особи, дії якої кваліфікуються.

Враховуючи той факт, що з розвитком науки перелік принципів кримінально-правової кваліфікації може бути змінено, доповнено, закон повинен закріплювати лише загальні (фундаментальні) принципи, з яких можуть впливати окремі (спеціальні). Аналізуючи КК таких держав, як Республіка Білорусь [45], Республіка Молдова [46], Республіка Арсенія [44], Республіка Туркменістан [48], Республіка Узбекистан [49], приходимо до висновку, що законодавці цих країн визначили ідентичні положення в якості принципів кримінального законодавства та (або) принципів кримінальної відповідальності. Зокрема, у ч.1 ст.3 КК Республіки Білорусь [45] визначено п'ять принципів, на яких ґрунтується кримінальна відповідальність, а саме: законність, рівність громадян перед законом, невідворотність покарання, особиста винна відповідальність, справедливість та гуманізм.

На нашу думку, цей перелік необхідно розширити шляхом включення до нього й інших принципів.

Законотворча діяльність, невід'ємною частиною якої є формування чітких законодавчих конструкцій, повинна бути спрямована, перш за все, на звичайного громадянина. Визначати чіткий алгоритм кримінально-правової кваліфікації є доцільним, наприклад, у відомчих підзаконних нормативно-правових актах, які містять відповідні правила обов'язкового характеру, що стосуються саме правозастосовної діяльності. У цьому контексті мова йде саме про правила кримінально-правової кваліфікації.

Аналіз чинних законодавчих актів, якими врегульовані питання призначення кримінальної відповідальності, в окремих країнах світу, дозволив прийти до наступних висновків: в деяких країнах законодавчому закріпленню конституційних принципів взагалі приділяються спеціальні розділи в КК [34]. В той же час, окремі конституції європейських держав безпосередньо закріплюють принципи кримінальної відповідальності або покарання. Звичайно, ми не можемо ототожнювати поняття принципів кримінальної відповідальності, покарання або кримінального права з принципами кримінально-правової кваліфікації, проте вважаємо за необхідне висвітлити окремі положення КК зарубіжних країн, які закріплюють ті чи інші принципи.

Глава 2 КК Австралії [42] має назву «Загальні принципи кримінальної відповідальності», та включає в себе 7 частин, а саме: мета та застосування; елементи злочину; обставини, які виключають кримінальну відповідальність; розширення сфери кримінальної відповідальності; кримінальна відповідальність корпорацій; доказування кримінальної відповідальності; географічна юрисдикція.

Між тим, зі змісту окремих положень цих частин можуть впливати наступні принципи кримінальної відповідальності як фізичних, так і юридичних осіб (корпорацій): принцип вини (розділ 5); принцип гуманізму (розділ 7).

У статті «Деякі основи та головні принципи Нідерландського Кримінального Кодексу» [43] професор Католицького університету (м. Тілбург) М.Хрунхаузен вказує на існування в цьому акті, зокрема, таких принципів: законності (параграф 1 статті 1); платоспроможності (стаття 24); кримінальної відповідальності юридичних осіб (стаття 51). Автор зазначає, що Нідерландський КК «...не може вважатися ультрасучасним...має ґрунтовну базисну структуру...не має суто національного забарвлення й включає в себе елементи, які можуть бути актуальні й для інших країн...» [43, с. 36,37]. Звісно, наприклад, принцип законності є фундаментальним положенням, який закріплено або який впливає зі змісту окремих норм більшості сучасних кримінальних кодексів.

КК Республіки Польща [47] не містить систематизованого переліку принципів кримінально-правової кваліфікації, що, зокрема, свідчить про відповідну схожість КК Республіки Польща з КК України в цьому аспекті. Проте, польський КК містить окремі принципові положення в наступних статтях:

Стаття 3. Покарання та інші заходи, передбачені цим Кодексом, застосовуються з урахуванням принципу гуманізму, в особливості – поваги до людської гідності.

Стаття 10. § 1. На основі принципів, передбачених цим Кодексом, відповідальність несе той, хто вчинив заборонене діяння після досягнення віку 17 років.

Стаття 11. § 1. Одне діяння може становити тільки один злочин.

Отже, КК Республіки Польща [47] лише опосередковано закріплює окремі принципи, не називаючи їх ані принципами кримінального права, ані принципами кримінально-правової кваліфікації.

Модельний КК для держав-учасниць СНД [23, 41] закріплює наступні принципи КК та кримінальної відповідальності: законності; рівності перед законом; невідворотності покарання; особистої винної відповідальності; справедливості; гуманізму.

Звертаючись до міжнародного досвіду використання принципових положень в кримінальному законодавстві, слід зазначити, перш за все, те, що деякі з сучасних принципів кримінально-правової кваліфікації виникли ще за часів Римської імперії, й не втратили своєї актуальності сьогодні.

Так, зокрема, частина 3 Римського статуту міжнародного кримінального суду [32], яка має назву «Загальні принципи кримінального права», містить низку положень, які були сформульовані за часів дії Римського права, є актуальними на сьогодні, зокрема, для законодавства про кримінальну відповідальність України.

Серед таких принципів, зокрема: принцип «Nullum crimen sine lege» (стаття 22), відповідно до якого особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо вчинене нею діяння в момент його вчинення не утворює злочину, що входить до юрисдикції міжнародного кримінального суду. В національному законодавстві це положення знаходить своє вираження в межах формулювання принципу законності; та принцип індивідуальної кримінальної відповідальності (стаття 25).

Деякі положення Римського статуту міжнародного кримінального суду[32] знайшли свій вираз в законодавчих актах про кримінальну відповідальність і інших країн романо-германської правової системи. Так, зокрема, положення статті 32 Римського статуту, яка має назву «Помилка в факті або помилка в праві», реалізовані у секціях 16 та 17 КК Федеративної Республіки Німеччина [57].

Отже, адаптовані відповідно до вимог сучасності норми-принципи Римського права є актуальними й на сьогодні.

Висновки. З урахуванням вищезазначеного можна прийти до наступних висновків: принципи кримінально-правової кваліфікації – це система науково обґрунтованих, стабільних, таких, що застосовуються свідомо найбільш загальних правил, на підставі яких здійснюється вибір кримінально-правової норми, яка передбачає скоєне діяння, доводиться необхідність застосування саме цієї норми і процесуально закріплюється висновок, що діяння охоплюється саме обраною нормою.

Сутність принципів кримінально-правової кваліфікації полягає в існуванні імперативних вимог до суб'єктів здійснення кримінально-правової кваліфікації щодо вчинення відповідних дій, які сприятимуть встановленню об'єктивної істини у кримінальному провадженні.

Практичне значення принципів кримінально-правової кваліфікації впливає, зокрема, з наукової обґрунтованості цих положень, їх практичного використання та міжнародного визнання, й необхідності нормативного закріплення та визначення.

Питання про закріплення принципів кримінально-правової кваліфікації та впливаючи із них більш конкретних правил кваліфікації в кримінальному законі є частиною більш загальної проблеми регламентації принципів галузі права в законодавстві.

Положення Загальної частини КК України необхідно доповнити статтею «Принципи кримінально-правової кваліфікації», серед яких визначити 10 основних принципів: принцип законності, принцип верховенства права, принцип стабільності, принцип офіційності, принцип повноти, принцип точності, принцип індивідуальності, принцип недопустимості подвійного інкримінування, принцип об'єктивності, принцип вирішення спірних питань на користь особи, дії якої кваліфікуються; а також окремими статтями, в яких розкрити зміст цих принципів.

В окремих статтях КК України необхідно визначити поняття кримінально-правової кваліфікації та принципів кримінально-правової кваліфікації.

У відомчих нормативно-правових актах необхідно закріпити правила кримінально-правової кваліфікації, в яких надати існуючим принципам більш розширеного тлумачення з огляду на процесуальну діяльність суб'єктів, що, зокрема, здійснюють кримінально-правову кваліфікацію в межах досудового розслідування в кримінальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми кримінального законодавства в Україні. Навчально-методичний комплекс: [підручник] / За ред. Поповича В. М. – Ужгород, 2010. – 209с.
2. *Бабий Н.* Принципы построения уголовного закона и квалификации преступлений // Уголовное право. – № 3. – 2006. – С. 4-8.
3. *Божко В.* Аналіз співвідношення змісту термінів «засада» і «принцип» крізь призму правових позицій конституційного суду України // Вісник Львівського університету ім. Івана Франка. – 2011. – Вип. 54. – С. 124-132.
4. *Галабала М.В.* Кримінально-правова наука незалежної України. Проблеми загальної частини: [монографія] / М.В. Галабала. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 240 с.
5. *Гацелюк В.О.* Реалізація принципу законності кримінального права України (загальні засади концепції): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2005. – 20 с.
6. *Гацелюк В.О.* Реалізація принципу законності кримінального права України (загальні засади концепції): Монографія / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ; [наук. ред. д-р юрид. н., С. С. Яценко]. – Луганськ, РВВ ЛДУВС 2006. – 280 с.
7. *Гнатів І. М.* Принцип «Non bis in idem» у кримінальному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / ЛДУВС. – Львів, 2013. – 17 с.
8. *Горох О. П.* Принципи і загальні засади звільнення від покарання як проблема соціального замовлення // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій 20-річчю Нац. акад. прав. наук України та обговоренню п'ятитомної монографії «Правовая доктрина України», Харків, 20-21 листоп. 2013 р. – Х. : Право, 2013. – С. 657-661.
9. *Дудоров О. О., Хавронюк М. І.* Кримінальне право: [навчальний посібник] / За заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Ваіте, 2014. – 944 с.
10. *Дяблова Ю. Л.* Основы квалификации преступлений / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://studopedia.ru/3_193046_ponyatie-kvalifikatsii-prestupleniya.html.
11. Кваліфікація злочинів: [навч. посіб.] / За ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. – К. : Істина, 2010. – 430 с.
12. *Келина С.Г., Кудрявцев В.Н.* Принципы советского уголовного права / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zachetka.rpf/book/5774>.
13. *Коржанський М.Й.* Кваліфікація злочинів. – К. : Атіка, 2002. – 640 с.
14. Кримінальний кодекс України: Закон України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
15. *Кудрявцев В.Н.* Общая теория квалификации преступлений / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/298310>.
16. *Кузнецов В.В., Савченко А.В.* Теорія кваліфікації злочинів: [підручник] (2-е вид. перероб.). / За заг. ред. Є.М. Моїсеева та О.М. Джужи. – К. : КНТ, 2007. – 300 с.
17. Лекции по спецкурсу «Основы квалификации преступлений» / Науч. ред. и предисл. В. Н. Кудрявцева. – М. : Издательский Дом «Городец», 2007. – 336 с.
18. *Мальгина М.А.* Принципы уголовного права: Теория, законодательство и правоприменительная практика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://law.edu.ru/book/>.
19. *Мальцев В.В.* Принципы уголовного права и их реализация в правоприменительной деятельности. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. – 694с.

20. *Марчук В.В.* К вопросу о понятии квалификации преступления и её правилах / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://repo.gsu.by/bitstream/123456789/815/1.pdf>.

21. *Марчук В.В.* Реализация принципа законности в процессе квалификации преступлений / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/12569/1/14.pdf>.

22. *Марчук В.В.* Уголовно-правовая квалификация и принципы уголовного права / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/ugolovno-pravovaya-kvalifikatsiya-i-printsipy-ugolovno-prava>.

23. Модельный Уголовный кодекс: рекомендательный законодательный акт для Содружества Независимых Государств/[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://docs.cntd.ru/document/901781490>.

24. *Мубаракшин Р.Г.* Принципы квалификации преступлений / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://law.edu.ru/doc/>

25. *Навроцький В.О.* Основи кримінально-правової кваліфікації: [навч. посібник]. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.

26. *Навроцький В.О.* Про закріплення принципів і правил кримінально-правової кваліфікації в кримінальному законі // Гармонізація законодавства України з правом Європейського союзу. – Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, юридичний факультет, 2003. – С. 83-94.

27. *Навроцький В.О.* Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації. – К. : Атіка. – 1999. – 416 с.

28. *Навроцький В.О.* Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації: автореф. дис. ... д. ю. н. – Нац. юр. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х. : 2000. – 35 с.

29. *Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс:* [учебник]; под ред. Ю.Н. Оборотова. – О. : Фенікс, 2011. – 436 с.

30. Про практику призначення судами кримінального покарання: постанова Пленуму Верховного Суду України №7 від 24.10.2003/[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>.

31. *Пудовочкин Ю.Е., Пирвагидов С.С.* Понятие, принципы и источники уголовного права: сравнительно-правовой анализ законодательства России и Стран Содружества Независимых Государств. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. – 297 с.

32. Римський статут міжнародного кримінального суду / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

33. *Сабитов Р.А.* Принципы квалификации уголовно-правовых деяний / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.lib.csu.ru/vch/9/2001_01/sabitov.pdf.

34. *Скакун А.Е.* Принципы кримінального права у законодавстві зарубіжних країн / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.hnpu.edu.ua/sites>.

35. Словник термінів із загальної частини кримінального права України / [упорядники: С. Ф. Денисов, М.А. Лаврінко]. – Запоріжжя : КПУ, 2015, 336 с.

36. Словник української мови: в 11 тт. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua>.

37. *Сумачев А.В.* «Нетрадиционные» принципы уголовного права // Уголовное право на рубеже тысячелетий: Мат-лы регион. науч.-практ. конф., г. Тюмень, 5 ноября 2004 г., – Тюмень: Тюменский юрид. ин-т МВД России, 2004. – С. 4 – 6.

38. *Тимофеева Л.Ю.* Реалізація принципу гуманізму при призначенні покарання нижче, ніж передбачено кримінальним законом України // VI Всеукр. наук.

читання з кримінальної юстиції пам'яті проф. В.П. Колмакова: матер. Всеукр. наук. конф. молодих вчених, аспірантів, студентів (м. Одеса, 18 квіт. 2015 р.) / За заг. ред. док ю. н., В.В. Тіщенко; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – О. : Фенікс, 2015. – С. 292-296.

39. *Туляков В. О., Макаренко А. С.* Призначення покарання / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/visnik_yg/1/13.pdf.

40. *Тютюгин В.И.* Вопросы наказания и его назначения в трудах профессора М.И. Бажанова / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/visnik_yg/1/28.pdf.

41. Уголовные кодексы стран СНГ (России, Беларусь, Украина, Молдова, Казахстан). Модельный Уголовный кодекс стран СНГ: сопоставительная таблица / Составители: А. Я. Гришко, Л. А. Соловьев. Общая редакция Ветрова Н. И. Уч. пособие. – М. – Брянск : Брянский филиал ЮИ МВД России, 2001. – 359 с.

42. Уголовный кодекс Австралии 1995 г. / Научное редактирование и предисловие канд. юрид. наук, И. Д. Козочкина, Е. Н. Трикоз; перевод с англ. Е.Н. Трикоз. – СПб. : Изд-во «Юридический Центр Пресс», 2002. – 388 с.

43. Уголовный кодекс Голландии / Науч. ред. док. юрид. наук, Б.В. Волженкин, [пер. с англ. И.В. Мироновой]; [2-е изд.] – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 510 с.

44. Уголовный кодекс Республики Армения / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>

45. Уголовный кодекс Республики Беларусь / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://etalonline.by>.

46. Уголовный кодекс Республики Молдова / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.

47. Уголовный кодекс Республики Польша / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://law.edu.ru/norm>.

48. Уголовный кодекс Республики Туркменистан / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.

49. Уголовный кодекс Республики Узбекистан / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.

50. Уголовный кодекс Российской Федерации / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://base.garant.ru/10108000>.

51. *Филимонов В.Д.* Принципы уголовного права: [монографія]. – М. : АО «Центр ЮрИнформ», 2002. – 139 с.

52. *Хавронюк М.І.* 10 років чинності КК України: час закріпити принципи // 10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн: мат-ли міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 жовт. 2011 р. / [редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін.] – Х. : Право, 2011. – С. 51- 56.

53. *Хавронюк М.І.* Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації. [монографія] – К. : Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.

54. *Чередищченко Е.Е.* Принципы уголовного законодательства: понятие, система, проблемы законодательной регламентации. – М. : «Волтерс Клувер», 2007. – 192 с.

55. Чередниченко Е.Е. Принципы уголовного законодательства: понятие, система, проблемы законодательной регламентации (комплексное теоретическое исследование): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Саратов. – 2006. – 20 с.

56. Шевченко Д.А. Щодо категорії «принцип» у кримінальному праві // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 1013-1017.

57. German Criminal Code/[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p0010.

Денисов С.Ф., Мірошник О.О. Сутність та практичне значення принципів кримінально-правової кваліфікації: український, зарубіжний та міжнародний досвід

Стаття присвячена питанню визначення сутності та практичного значення принципів кримінально-правової кваліфікації з урахуванням зарубіжного та міжнародного досвіду. У статті, зокрема, наведені дані соціологічного опитування стосовно предмета дослідження, наведені аргументи необхідності нормативного визначення та закріплення принципів кримінально-правової кваліфікації.

Ключові слова: принцип, засада, принципи кримінально-правової кваліфікації, принципи кримінального права, принципи кримінальної відповідальності, принципи кримінального закону.

Денисов С.Ф., Мірошник А.А. Сущность и практическое значение принципов уголовного-правовой квалификации: украинский, зарубежный и международный опыт

Статья посвящена вопросу определения сущности и практического значения принципов уголовного-правовой квалификации с учётом зарубежного и международного опыта. В статье, в частности, приводятся результаты социологического опроса относительно предмета исследования, приведены аргументы необходимости нормативного определения и закрещения принципов уголовного-правовой квалификации.

Ключевые слова: принцип, основа, принципы уголовного-правовой квалификации, принципы уголовного права, принципы уголовной ответственности, принципы уголовного закона.

Denisov S.F., Miroshnyk O.O. Identity and practical importance of the principles of crimes qualification: Ukrainian, foreign and international experience

The article deals with identity and practical importance of the principles of crimes qualification according to Ukrainian, foreign and international experience. It's given the results of sociological survey that depended on the subject of this research. It's shown the arguments of normative definition and consolidation of the principles of criminal law qualification.

Key words: the principle, the basis, the principles of crimes' qualification, the principles of criminal rule, the principles of penal responsibility, the principles of criminal law.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2015.